

Öğretmen Adaylarının İnsan Sağlığını Etkileyen Etmenlere İlişkin Görüşlerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi

Didem İNEL (*)

Ertuğ EVREKLİ (**)

Yasemin GÜNAY (***)

Özet: Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının insan sağlığını etkileyen etmenlere ilişkin görüşlerini cinsiyetlerine, üniversitelerine ve bölümlerine göre incelemektir. Bu amaçla beslenme, teknolojinin, zararlı alışkanlıkların, ilaç kullanımının ve fiziksel aktivitelerin insan sağlığı üzerindeki etkilerine ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri araştırılmıştır. Araştırmaya Dokuz Eylül Üniversitesi ve Celal Bayar Üniversitesi sosyal bilgiler öğretmenliği, sınıf öğretmenliği ve fen bilgisi öğretmenliği bölümlerinde öğrenim görmekte olan 756 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak "İnsan sağlığını etkileyen etmenlere ilişkin görüş anketi" kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin analizi MANOVA ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi sonucunda bayan öğretmen adaylarının obesitenin, alkol ve sigara kullanımının, yanlış ilaç kullanımının, radyasyonun ve spor yapmanın sağlık üzerindeki etkileri konusunda erkeklere göre daha bilinçli oldukları görülmüştür. Çalışmada dondurulmuş gıdaların kullanımı, kablosuz ürünlerin tercih edilmesi ve ilaç önerilmesi konularında bölüm değişkenine göre gruplar arasında farklılık belirlenmiştir. Ayrıca üniversite değişkeni göz önüne alındığında öğretmen adaylarının sigarayı bırakmanın zor olduğu konusundaki görüşlerinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Gerçekleştirilen bu çalışmanın öğretmen adaylarının insan sağlığını etkileyen etmenlere ilişkin görüşlerinin belirlenmesi konusunda alan yazına katkı sağlama amacı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: İnsan, Sağlık, Öğretmen adayı, Görüş

Researching of Pre-Service Teachers' Views about the Factors Effecting Human Health to Different Variables

Abstract: The aim of this study was to find out the view of pre service teachers about factors affecting human health to gender, university and department. For this purposes, the pre service teachers' view about the effect of nutrition, technology, harmful habits, drug use, and physical activity on human health were explored. Pre-service teachers (n=756) from departments of primary education, science education and social studies at Celal Bayar and Dokuz Eylul University participated in this research. The questionnaire of pre-service teachers' views related to the factors effecting human health was exploited as the data-collecting tool. In the analyzing gathered from this study, MANOVA was used. In the result of data analysis, female pre-service teachers was more conscious than male pre service teachers in the effects of obesity, drinking alcohol and smoking cigarette, drug using wrongly, radiation and doing sport on human health. Study showed that the significance differences between departments of pre-service teachers were found out in the items about the using frozen food, preferring wireless material and suggesting a drug. Besides, in considering university variable, there were differences in the subject related to the difficulty of leaving smoking according to the views of pre service teachers about it. It is thought that this study contributes to the literature in respect to the finding out of pre-service teachers views' about the factors effecting human health.

Key Words: Factors effecting human health, pre-service teachers, views

*) Araş. Gör., Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü
(e-posta: dideminel@gmail.com)

**) Araş. Gör., Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü
(e-posta: eevrekli@gmail.com)

***) Yrd. Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi

Giriş

Bireylerin doğumlarından ölümlerine kadar olan tüm yaşamlarını olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Söz konusu faktörlerin en önemlilerinden biri olan sağlık, bireylerin yaşamlarını olumlu ve olumsuz yönde etkileyebilmekte, hayatlarını sağlıklı bir şekilde geçiren bireylerden oluşan toplumlar başarılı, üretken, mutlu ve kaliteli bir yaşam sürdürmektedirler. Tuğut ve Bekar, (2008)'a göre de insanların mutlu, başarılı ve kaliteli bir yaşam geçirmelerinde sağlıklı olmaları önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle bireylerin doğdukları günden ölümlerine kadar olan tüm yaşamları süresince sağlık, üzerinde en çok durulan, önem ve değer verilen bir olgudur (Özbaşaran, Çetinkaya ve Güngör, 2004). Sliepecevic, (2001)'e göre kapsamlı ve genel bir kavram olarak sağlık kelimesinin fiziksel, zihinsel ve sosyal olmak üzere üç boyutu vardır. Bireylerin beden, zihnen ve ruhen sağlıklı olmaları onların yaşamlarını olumlu yönde etkilemektedir. Birey, aile ve toplumun sağlığını korumaya, sürdürmeye ve geliştirmeye yönelik yaklaşımlar günümüz sağlık anlayışının temelini oluşturmaktadır (Ayaz, Tezcan ve Akıncı, 2005). Bu nedenle bireylerin, özellikle çok küçük yaşlarda sağlıklı olmanın onlara sağlayacağı yararlarla ilişkin bilinçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Günümüzde bireyler toplum sağlığını geliştirmeye yönelik etkinliklerle sağlıklı yaşam biçimi davranışları konusunda bilinçlendirilmektedir. Ayrıca son yıllarda internet bireylerin dünya çapındaki sağlık kaynaklarına ulaşabilmelerini sağlamaktadır. Ancak sağlık eğitimi sadece sağlıkla ilgili bilgilerin edinilmesini kapsamamaktadır (Gilbert ve Hieftje, 2008). Özellikle bireylerin sosyal öğrenme yoluyla da sağlığı geliştirici davranışları kazandıkları bilinmektedir. Bu nedenle bireylerin ailelerinden sonra ilk sosyal etkileşime girdikleri toplumsal kurumlar olan okullar sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının başlangıcını oluşturmak için en uygun çevreler olarak tanımlanmaktadır (Tokuç ve Berberoğlu, 2007). Çocukluk ve gençlik döneminin önemli bir bölümü okullarda geçtiği için bu dönemde okul sağlığı yaklaşımı benimsenmekte (Yardım, Gögen ve Mollahaliloğlu, 2009: 33) ve okullar sağlık eğitimiyle sağlığın gelişimi için önemli yerler olarak görülmektedirler (Jourdan ve diğerleri, 2008; Seffrin, 2008; Jourdan, Pommier ve Quidu, 2010). Wyrick ve diğerleri, (2001)'ne göre okullarda bir ulusun genç nüfusunun büyük bir çoğunluğuna ulaşmak mümkün olduğu için uzun vadede ya da o an sağlık riski oluşturacak faktörler konusunda okullar, ilköğretim öğrencilerinin eğitilmesinde ideal bir ortam sağlamaktadırlar. Okullarda öğrenciler sağlıkla ilgili bilgileri edinmelerinin yanı sıra edindikleri bilgileri okul ortamında uygulayabilmektedirler. Ancak okullar sağlık eğitimi için önemli ortamlar olmalarına rağmen, eğitimsel sonuçlara odaklanmakta ve sağlık problemlerini azaltmamaktadırlar (Jourdan ve diğerleri, 2008). Buna karşın okullar sağlık eğitimiye yönelik uygulamalarla, sigara kullanımı, yetersiz beslenme, fiziksel aktivite eksikliği, ilaç ve alkol kullanımı, stresi artıran hareketler, yaralanma riski ve şiddet gibi sağlığı olumsuz yönde etkileyen davranışları azaltabilir (Seffrin, 2008). Okul sağlık eğitimi uygulamaları öğrenciler arasında sağlık riski taşıyan davranışların yayılmasını etkili bir şekilde azaltmaya ve buna bağlı olarak öğrencilerin akademik performanslarının olumlu yönde etkilenmesine yardımcı olabilmektedir (Güler ve Kubilay, 2004; Kann, Telljohann ve Wooley, 2007).

Sağlık eğitiminin gerçekleştirilmesi ve bireylerinin sağlık gelişiminin sağlanmasında okulların önemli bir rol üstlenmesiyle birlikte öğretmenlerin bu alandaki görev ve sorumlulukları da artmaktadır. Özellikle ilköğretimin ilk kademesinde genellikle tek bir sınıf öğretmeni ve aynı branş öğretmenleri ile günün belli saatlerini okul ortamında geçiren öğrenciler için rol model olan öğretmenler öğrencilerin sağlıklarını önemli ölçüde etkilemektedirler (Gürel, Gemalmaz ve Dışçıgıl, 2004; Myers-Clark ve Christopher, 2001). Bu nedenle öğretmenlerin, öğrencilerin tamamen gelişimlerinin desteklenmesinde ve onların sağlıklarının iyileştirilmesinde ve geliştirilmesinde önemli görevleri bulunmaktadır (Gil ve Diniz, 2009). Ayrıca, öğretmenlerin öğrencilerin sağlık alışkanlıklarına ilişkin gözlemleri söz konusu alışkanlıkların değerlendirilmesinde de en iyi sonucu vermektedir (Patty, 2001). Dolayısıyla gençlere ulaşmanın bir yolu olarak onlarla en çok zaman geçiren rehber öğretmen, sınıf/branş öğretmeni ve ebeveynlerin sağlık eğitimi ile ilgili bilgi sahibi olmaları gerekmektedir (Ögel ve diğerleri, 2004). Bu nedenle öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının insan sağlığını olumlu ve olumsuz yönde etkileyen etmenlere ilişkin bilinçli olmaları onların ve öğrencilerinin sağlıklarını etkileyen en önemli unsurlardandır. Dolayısıyla öğretmenler ve öğrenciler üzerinde gerçekleştirilen insan sağlığını geliştirmeyi amaç edinen çalışmalar sağlıklı bireylerden oluşan toplumların oluşturulması için büyük önem taşımaktadır.

İlgili literatür incelendiğinde, öğretmenlerin ve farklı yaş gruplarındaki öğrencilerin sağlık eğitimi almalarına ve sağlıklarını geliştirmeye yönelik davranış kazanmalarına ilişkin gerçekleştirilen farklı çalışmalarla karşılaşılmaktadır. İnsan sağlığını etkileyen etmenlere ilişkin olarak gerçekleştirilen araştırmalarda, gençlerin (14-24 yaş) gıda hijyeni ve ambalajlı gıdaların tüketimi konusundaki bilgi ve davranışları (Alpuğuz ve diğerleri, 2009), üniversite öğrencilerinin beslenme alışkanlıkları (Yılmaz ve Özkan, 2007), üniversite öğrencilerinin ilaç kullanma davranışları (İptes ve Khorshid, 2004), lise öğrencilerinin sigara içme sıklığı ve içicilik davranışları üzerinde sosyal öğrenmenin etkisi (Keskinoğlu ve diğerleri, 2006) incelenmiştir. Ayrıca bireylerin genel sağlık davranışlarına ilişkin olarak gerçekleştirilen çalışmalarda sağlık yüksekokulu öğrencilerinin sağlık davranışları ve hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinin sağlığı geliştirme davranışları (Özbaşaran, Çetinkaya ve Güngör, 2004; Ayaz, Tezcan ve Akıncı, 2005), sağlık hizmetlerinde çalışan sağlık personellerinin sağlık davranışları (Pasinlioğlu ve Gözüm, 1998), farklı bölümlerde öğrenim görmekte olan üniversite öğrencilerinin sağlığı geliştirme davranışları ve bu davranışları etkileyen faktörler (Zaybak ve Fadiloğlu, 2004), lise öğrencilerinin ve üniversite öğrencilerinin sağlık açısından riskli davranışları (Kara ve diğerleri, 2003; Evren, 2008), erken ve orta adölesan dönemindeki öğrencilerin sağlığı geliştirmeye yönelik eğitim gereksinimleri (Geçkil, Çalışkan ve Zincir, 2004), üniversite öğrencilerinin sağlığı algılama durumları ve sağlıklı yaşam biçimi davranışları arasındaki ilişki (Tuğut ve Bekar, 2008) incelenmiştir. D'Abundo, Marinaro ve Fiala (2009) ise çalışmalarında öğrencilerin sağlık davranışlarına ilişkin bilgileri üniversitelerde nasıl kazandıklarını belirlemiştir.

Okullarda sağlık eğitiminin gerçekleştirilmesinde önemli rolleri olan öğretmenler üzerinde gerçekleştirilen çalışmalarla da alan yazında karşılaşılmaktadır. Erbaydar, Avcı

ve Altay (2003) çalışmalarında ilk ve orta öğretim kurumlarındaki öğretmenlerin sigara alışkanlıklarının ve okulda sigara içilmesi konusundaki düşüncelerinin ve davranışlarının betimlenmesini amaçlamışlardır. Çalışmanın sonucunda öğretmenlerin sigara kullanma oranının yüksekliği kadar, sigara konusunu algılama biçimlerinin de önemli bir sorun olduğu saptanmıştır. Bu çalışmadan yola çıkarak öğretmenlerin sağlıklarını etkileyen davranışları yapmaları kadar bu davranışlara ilişkin görüşlerinin de büyük önem taşıdığı söylenebilir. Bir başka çalışma Tokuç ve Berberoğlu (2007) tarafından gerçekleştirilmiş, çalışmada ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin sağlığı geliştirici davranışları incelenmiştir. Gürel, Gemalmaz ve Dıncıgil (2004) ise çalışmalarında öğrencilere eğitim veren ve rol-model olan ilköğretim öğretmenlerinin beslenme ve fiziksel aktivite ile ilgili bilgilerinin ve durumlarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Jourdan, Pommier ve Quidu (2010) yapmış oldukları çalışmalarında ilköğretim öğretmenlerinin sağlık eğitiminde kendi bildikleri öğretim uygulamaları ve sağlık eğitimindeki rolleriyle ilgili düşüncelerini değerlendirmişlerdir. Söz konusu alanda öğretmen adayları üzerinde gerçekleştirilen ilgili literatür incelendiğinde çok fazla araştırmayla karşılaşılmamakta ve gerçekleştirilen çalışmaların daha çok öğretmen adaylarının sağlıklarını geliştirmeye yönelik davranışlarının belirlenmesi üzerinde odaklandığı görülmektedir. Yapılan çalışmalarda Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde okuyan öğrencilerin sağlığı geliştirme davranışları ve bu davranışları etkileyebilecek özellikler (Karadeniz ve diğerleri, 2008), sınıf öğretmeni adaylarının sık görülen bulaşıcı hastalıklarla ilgili bilgi düzeyleri ve sağlığı koruma davranışları incelenmiştir (Eraslan, 2009).

Amerika ve diğer ülkelerdeki toplum sağlığının kötüleşmesinin yanı sıra enfeksiyonların ve kronik hastalıkların yayılmasındaki artış, toplum sağlığı üzerine eğitim alanında gerçekleştirilen çalışmalara olan ilgiyi artırmıştır (Allegrante ve diğerleri, 2009). Hoger, (2005) de benzer bir görüşle, günümüzde birçok alanda sağlık eğitimi ve sağlık gelişimine yönelik konulara olan ilginin arttığını belirtmiştir. Söz konusu alanda gerçekleştirilen ulusal ve uluslararası çalışmalar incelendiğinde daha çok toplum sağlığının geliştirilmesine yönelik çalışmalarla karşılaşılmaktadır (Roe, Wilson ve Doll, 2001; Janiszewski ve diğerleri, 2006; Kulaç, Ağirdil ve Yakın, 2006; Kızılaslan ve Kızılaslan, 2008; Öcek ve diğerleri, 2008). Literatürde okullarda sağlık eğitimi programlarının ve sağlık eğitiminin iyileştirilmesine yönelik çalışmaların yapıldığı da görülmektedir (Rabak-Wagener, 2003; Nandha ve Krishnamoorthy, 2007; Simovska, 2007; Seffrin, 2008; Clark, 2009). Okulların öğrencilerin sağlık eğitimi almalarında ve söz konusu eğitimi uygulamalarında önemli yerler olduğu bilinmektedir. Okulların sağlık eğitiminde önemli bir rol oynaması öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının bu alandaki önemini de artırmıştır. Ancak, birçok öğretmen hizmet öncesi sağlık eğitimi yetersizliği nedeniyle öğrencilerin sağlıklarını geliştirmeye yönelik eğitim vermek için kendilerini hazır hissetmemekte ve bu sonucu destekleyen araştırmalar okullarda etkili bir sağlık eğitiminin öğretmen adaylarına verilen sağlıkla ilgili eğitimin etkililiğine bağlı olduğunu göstermektedir (Myers-Clark ve Christopher, 2001). Bu nedenle öğretmen adaylarının sağlık eğitimi alanında yetiştire-

rilmesi büyük önem taşımaktadır (Jourdan ve diğerleri, 2008). Smith, Potts-Datema ve Note, (2005)'e göre de okullarda sağlık eğitiminin gerçekleştirilmesi için öğretmenlerin bu alanda hazırlanması gerekmektedir. Ayrıca çocukların sağlığa yönelik bilgileri yaşamlarındaki yetişkinlerin düşüncelerinden ve sağlıklarını korumaya yönelik göstermiş oldukları hareketlerden de olumlu ya da olumsuz yönde etkilenmektedir (Bjørngen, 2009). Özellikle okullarda öğretmenlerin davranışlarının ve sağlığın korunmasına ilişkin bilgi ve görüşlerinin öğrencilerin bu konudaki davranışlarını etkilediği söylenebilir. Bu bağlamda ileride öğretmenlik mesleğini sürdürecekt öğretmen adaylarının söz konusu görüşlerinin araştırılması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca ilgili alan yazın incelendiğinde öğretmen adaylarının insan sağlığını korumaya yönelik görüşlerinin araştırıldığı çalışmaların sınırlı düzeyde olduğu görülmektedir. Bu nedenle söz konusu araştırmanın yapılmasına gerek duyulmuştur.

Bu araştırmanın amacı öğretmen adaylarının insan sağlığını etkileyen etmelere ilişkin görüşlerini cinsiyetlerine, üniversiteye ve öğrenim gördükleri bölümlerine göre incelemektedir. Bu bağlamda araştırmanın temel problem cümlesi “öğretmen adaylarının insan sağlığını etkileyen etmelere ilişkin görüşlerini cinsiyetlerine, üniversite öğrenimlerini gördükleri yere ve bölümlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” olarak belirlenmiştir. Araştırmada insan sağlığını etkileyen etmelere ilişkin görüşler beş farklı başlık altında ele alınmıştır. Bu başlıklar beslenmenin, teknolojik araç kullanımının, zararlı alışkanlıkların, ilaç kullanımının ve fiziksel aktivitelerin insan sağlığı üzerindeki etkilerine yöneliktir. Bu nedenle araştırmanın alt problemleri;

- “Öğretmen adaylarının beslenmenin insan sağlığı üzerindeki etkilerine yönelik görüşleri cinsiyetlerine, üniversite öğrenimlerini gördükleri yere ve bölümlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?”
- “Öğretmen adaylarının teknolojinin insan sağlığı üzerindeki etkilerine yönelik görüşleri cinsiyetlerine, üniversite öğrenimlerini gördükleri yere ve bölümlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?”
- “Öğretmen adaylarının zararlı alışkanlıkların insan sağlığı üzerindeki etkilerine yönelik görüşleri cinsiyetlerine, üniversite öğrenimlerini gördükleri yere ve bölümlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?”
- “Öğretmen adaylarının ilaç kullanımının insan sağlığı üzerindeki etkilerine yönelik görüşleri cinsiyetlerine, üniversite öğrenimlerini gördükleri yere ve bölümlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?”
- “Öğretmen adaylarının fiziksel aktivitelerin insan sağlığı üzerindeki etkilerine yönelik görüşleri cinsiyetlerine, üniversite öğrenimlerini gördükleri yere ve bölümlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” olarak belirlenmiştir.

Yöntem

Araştırmanın deseni

Bu çalışmada, betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modeli (Survey) kullanılmıştır (Cohen, Manion ve Morrison, 2005). Bu çalışmanın bağımlı değişkeni öğretmen adaylarının insan sağlığını etkileyen etmenlere ilişkin görüşleri, araştırmanın bağımsız değişkenleri ise öğrenim adaylarının cinsiyetleri, öğrenim görmekte oldukları üniversiteleri ve öğrenim gördükleri bölümleridir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Dokuz Eylül Üniversitesinde ve Celal Bayar Üniversitesinde Sosyal Bilimler Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği ve Fen Bilgisi Öğretmenliği bölümlerinde öğrenim görmekte olan öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem seçiminde sırasıyla tabakalı ve rasgele örnekleme yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini belirlemek için öğretmen adayları öğrenim görmekte oldukları üniversitelere, sınıflarına ve bölümlerine göre tabakalandırılmış daha sonra rasgele örnekleme yöntemi kullanılarak her tabakadan yaklaşık olarak aynı sayıda kişi belirlenerek uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini 756 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Öğretmen adaylarının araştırmaya katılmalarında gönüllü ve istekli olma durumları dikkate alınmıştır. Katılımcı öğretmen adaylarının %40,7'si (n=308) erkek, %59,3'ü (n=448) bayan; %16,5'i (n=125) 19 yaş ve altında, %22,4'ü (n=169) 20 yaşında, %28,4'ü (n=215) 21 yaşında ve %32,7'si (n=247) ise 22 ve üzeri yaşındadır. Ayrıca öğretmen adaylarının %49,1'i (n=371) il merkezinde, %50,9'u ise (n=385) ilçede; %36,4'ü (n=275) fen bilgisi öğretmenliği, %31,1'i (n=235) sosyal bilgiler öğretmenliği ve %32,5'i (n=246) ise sınıf öğretmenliği bölümlerinde öğrenim görmektedir. Ayrıca öğretmen adaylarının %23,1'i (n=175) birinci, %26,9'u (n=203) ikinci sınıfta, %24,6'sı (n=186) üçüncü sınıfta ve %25,4'ü (n=192) son sınıfta öğrenim görmektedir.

Veri Toplama Aracı

İnsan Sağlığını Etkileyen Etmenlere İlişkin Görüş Anketi: Sağlık; kötü yemek alışkanlıkları, egzersiz yapmama veya yetersiz yapma, bireysel alışkanlıklar gibi faktörlerden etkilenmektedir (Zaybak ve Fadiloğlu, 2004). Kötü sağlığın davranışsal belirleyicileri ile ilgili araştırmaların çoğu sigara kullanımı, kötü beslenme, fiziksel inaktivite, ve alkol kullanımı üzerinde yoğunlaşmıştır ki, dünya sağlık teşkilatı bu nedenlere bağlı ölümlerin küresel kronik hastalık yükünün üçte birinden sorumlu olduğunu bildirmektedir (Aydın, 2006). Marx ve diğerleri, (2007)'ne göre de gençlik boyunca meydana gelen çok ciddi sağlık problemleri yaralanma, şiddet, alkol ve diğer ilaç kullanımı, cinsel risk alma, sigara kullanımı, yetersiz beslenme ve fiziksel aktivite eksikliği ile ilgili davranışlardan kaynaklanmaktadır. Benzer bir görüşe dayanarak Kara ve diğerleri (2003) lise öğrencilerinin sağlık açısından riskli davranışlarını kişisel emniyet, şiddete bağlı davranışlar, ümitsizlik ve intihar düşünceleri, sigara kullanımı, alkol kullanımı, beslenme tarzı, fizik aktiviteler, fiziksel inaktivite, bilgisayar kullanımı, cinsel davranışlar boyutları altında incelemişler-

dir. Bu boyutların yanında bilinçsiz ilaç kullanımının da sağlık üzerinde önemli sorunlara yol açabileceği söylenebilir. Iptes ve Khorshid, (2004)'in de belirttiği gibi gereksiz ve bilinçsiz ilaç kullanımı, tanı ve tedavide güçlükler neden olmakta ve ilaçların ve diğer maddelerin gençler tarafından kullanılması önemli bir halk sağlığı sorunu haline gelmektedir.

İlgili alan yazın göz önüne alınarak araştırmada veri toplama aracı olarak öğretmen adaylarının insan sağlığını etkileyen etmenlere ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan ve beslenme, teknoloji, zararlı alışkanlıklar, ilaç kullanımı ve fiziksel aktivite olmak üzere beş alt boyuttan oluşan 5'li likert tipi ölçeklemeye sahip bir anket kullanılmıştır. Anketin geliştirilmesi sürecinde öncelikle ilgili alanda gerçekleştirilen çalışmalardan yararlanarak beslenmenin, teknolojik araç kullanımının, zararlı alışkanlıkların, ilaç kullanımının ve fiziksel aktivite gerçekleştirilmesinin insan sağlığı üzerindeki etkilerine ilişkin anket maddeleri oluşturulmuştur. Daha sonra uzmanlardan alınan görüşler doğrultusunda gerekli maddelerde düzeltmeler yapılmış bazı maddeler ise boyutlara ve ankete uygun olmadığı gerekçesiyle anketten çıkarılmış ve insan sağlığını etkileyen etmenlere ilişkin görüş anketine son hali verilmiştir.

Veri Analizi

Araştırmada ele alınan problemin ve probleme ilişkin alt problemlerin çözümünde parametrik istatistik tekniklerinden çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) kullanılmıştır. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki etkisinin belirlenmesinde kısmi eta kare hesaplamasından yararlanılmıştır. Ayrıca çalışma kapsamında her bir maddeye ilişkin olarak betimsel istatistiklerden ortalama ve standart sapma değerleri belirlenmiştir. Bulguların yorumlanmasında anlamlılık düzeyi .01 olarak kabul edilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Birinci alt probleme ilişkin bulgular ve yorum

“Öğretmen adaylarının beslenmenin insan sağlığı üzerindeki etkilerine yönelik görüşleri cinsiyetlerine, üniversite öğrenimlerini gördükleri yere ve bölümlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” alt probleminin çözümü doğrultusunda elde edilen MANOVA kullanılarak analiz edilmiştir. Tablo 1’de söz konusu verilere ilişkin betimsel istatistiklere yer verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmen adaylarının beslenmenin insan sağlığı üzerindeki etkilerine yönelik görüşlerine ilişkin betimsel analiz sonuçları

Beslenmenin İnsan Sağlığı Üzerindeki Etkileri	Cinsiyet		Üniversite			Bölüm		Toplam
	X _{erkek}	X _{bayan}	X _{deu}	X _{cbü}	X _{fen}	X _{sosyal}	X _{smf}	X _{ort}
1.Dengeli beslenmenin insan sağlığı için önem taşıdığını düşünüyorum.	4,76 (.59)	4,84 (.51)	4,82 (.46)	4,80 (.62)	4,80 (.42)	4,79 (.67)	4,83 (.54)	4,81 (.54)
2.Katkı maddeli yiyecekleri satın almaktan kaçınmak gerektiğini düşünüyorum.	4,26 (.97)	4,43 (.73)	4,38 (.78)	4,34 (.89)	4,26 (.83)	4,39 (.86)	4,44 (.82)	4,36 (.84)
3.Obezitenin önemli bir sağlık sorunu olduğunu düşünüyorum.	4,59 (.79)	4,76 (.58)	4,70 (.59)	4,68 (.74)	4,63 (.65)	4,68 (.76)	4,76 (.61)	4,69 (.67)
4.Satın alınan ambalajlı bir yiyeceğin öncelikle son kullanma tarihine bakılması gerektiği görüşündeyim.	4,64 (.72)	4,74 (.55)	4,69 (.62)	4,72 (.63)	4,69 (.49)	4,64 (.83)	4,77 (.53)	4,70 (.62)
5.Gıda maddelerinin bulunduğu ambalajların insan sağlığı açısından önemli olduğunu düşünmüyorum.	2,84 (1.60)	2,83 (1.66)	2,69 (1.62)	2,97 (1.63)	2,82 (1.60)	2,88 (1.67)	2,79 (1.63)	2,83 (1.63)
6.Açık ürünler yerine paketlenmiş ürünlerin satın alınması gerektiğini düşünüyorum.	4,17 (.99)	4,52 (.74)	4,35 (.88)	4,40 (.86)	4,33 (.83)	4,34 (.96)	4,46 (.80)	4,37 (.87)
7.Satın alınan ambalajlı bir yiyeceğin özellikle içinde neler olduğuna dikkat edilmesi gerektiği görüşündeyim.	4,29 (.85)	4,43 (.68)	4,33 (.76)	4,42 (.74)	4,37 (.73)	4,34 (.87)	4,41 (.66)	4,37 (.75)
8.Tüketicilerin sağlıklı gıdalarla beslenme konusunda bilinçlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.	4,59 (.69)	4,71 (.55)	4,64 (.59)	4,68 (.62)	4,65 (.54)	4,64 (.72)	4,69 (.57)	4,66 (.61)
9.Dondurulmuş gıdaların çözüldükten sonra tekrar dondurulmasında bir sorun olduğunu düşünmüyorum.	2,33 (1.36)	2,00 (1.47)	2,05 (1.24)	2,21 (1.37)	2,05 (1.20)	2,43 (1.44)	1,90 (1.23)	2,13 (1.31)
10.Genetiği değiştirilmiş organizmalar içeren ürünlerin insan sağlığı açısından sakıncalı olmadığı görüşündeyim.	2,07 (1.47)	1,81 (1.35)	1,91 (1.39)	1,92 (1.41)	2,02 (1.43)	1,88 (1.41)	1,84 (1.36)	1,92 (1.40)

*Parantez içindeki değerler maddelerin her birine ilişkin standart sapma değerini belirtmektedir.

Öğretmen adaylarının beslenmenin insan sağlığı üzerindeki etkilerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik olarak hazırlanan anket maddelerine vermiş oldukları yanıtlar için yapılan analizler sonucunda öğretmen adaylarının bazı anket maddelerine cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri üniversitelere ve öğrenim gördükleri bölümlerine göre anlamlı düzeyde farklı yanıtlar verdikleri belirlenmiştir. Maddelerin betimsel istatistikleri incelendiğinde genel olarak tüm maddelerde bayanların erkeklerden beslenmenin insan sağlığı üzerindeki etkilerine ilişkin olarak daha yüksek bilinç düzeyine sahip olduğu yönünde bulgular elde edilmiştir. Cinsiyet değişkeni üzerindeki incelemelerde “Obezitenin

önemli bir sağlık sorunu olduğunu düşünüyorum” ($F_{(1,744)} = 10.41, p = .001, \eta_p^2 = .014$); “Açık ürünler yerine paketlenmiş ürünlerin satın alınması gerektiğini düşünüyorum”, ($F_{(1,744)} = 25.69, p = .000, \eta_p^2 = .033$) ve “Dondurulmuş gıdaların çözüldükten sonra tekrar dondurulmasında bir sorun olduğunu düşünmüyorum”, ($F_{(1,744)} = 6.93, p = .009, \eta_p^2 = .009$), ifadelerinde bayanların erkeklere göre anlamlı düzeyde daha bilinçli olduğuna ilişkin bulgular elde edilmiştir. Öğretmen adaylarının görüşleri üzerinde bölüm değişkeninin etkisinin incelenmesi sonucunda yine dokuzuncu maddeye ilişkin gruplar arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($F_{(2,744)} = 8.11, p = .000, \eta_p^2 = .021$). Varyansların homojen dağılmaması nedeniyle kullanılan Dunnett C testi sonuçlarına göre söz konusu farklılığa sosyal bilgiler öğretmenliği ($M = 2.43, SD = 1.44$) - sınıf öğretmenliği ($M = 1.90, SD = 1.23$) ve sosyal bilgiler öğretmenliği ($M = 2.43, SD = 1.44$) - fen bilgisi öğretmenliği ($M = 2.13, SD = 1.31$) puan ortalamalarındaki farklılığın neden olduğu görülmüştür. Ayrıca analizler sonucunda öğretmen adaylarının “Katkı maddeli yiyecekleri satın almaktan kaçınmak gerektiğini düşünüyorum” maddesine verdikleri cevaplar üzerinde cinsiyet ve bölüm ortak etkisinin anlamlı düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır ($F_{(2,744)} = 4.68, p = .009, \eta_p^2 = .012$).

İkinci alt probleme ilişkin bulgular ve yorum

“Öğretmen adaylarının teknolojinin insan sağlığı üzerindeki etkilerine yönelik görüşleri cinsiyetlerine, üniversite öğrenimlerini gördükleri yere ve bölümlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” alt probleminin çözümü doğrultusunda katılımcılardan elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Tablo 2’de söz konusu verilere ilişkin betimsel istatistiklere yer verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmen adaylarının teknolojinin insan sağlığı üzerindeki etkilerine yönelik görüşlerine ilişkin betimsel istatistik sonuçları

Teknolojinin İnsan Sağlığı Üzerindeki Etkileri	Cinsiyet		Üniversite		Bölüm			Toplam
	X _{erkek}	X _{bayan}	X _{deu}	X _{cbü}	X _{fen}	X _{sosyal}	X _{smf}	X _{ort}
11.Radyasyonun insan sağlığı üzerine olumsuz etkileri olduğunu düşünüyorum.	4,63 (.78)	4,78 (.57)	4,68 (.68)	4,76 (.66)	4,74 (.52)	4,67 (.81)	4,76 (.67)	4,72 (.67)
12.Bilgisayarların insan sağlığını olumsuz etkilediğini düşünmüyorum.	2,69 (1,34)	2,46 (1,31)	2,57 (1,32)	2,54 (1,34)	2,62 (1,31)	2,54 (1,34)	2,50 (1,34)	2,55 (1,33)
13.Yerleşim alanlarına kurulan baz istasyonlarının insan sağlığını olumsuz etkilediğini düşünüyorum.	4,42 (.91)	4,56 (.80)	4,56 (.80)	4,44 (.89)	4,52 (.75)	4,43 (.99)	4,54 (.81)	4,50 (.85)
14.Cep telefonlarının uzun süre kullanılmasının insan sağlığını olumsuz etkileyeceği görüşündeyim.	4,39 (.93)	4,57 (.75)	4,52 (.79)	4,47 (.87)	4,44 (.82)	4,44 (.95)	4,60 (.72)	4,50 (.84)
15.Ülkemize nükleer santral kurulmasının insan sağlığını etkileyeceğini düşünmüyorum.	2,82 (1,52)	2,20 (1,32)	2,32 (1,41)	2,57 (1,45)	2,54 (1,41)	2,61 (1,49)	2,20 (1,37)	2,45 (1,44)
16.Kablolu ürünler yerine kablosuz ürünlerin (bluetooth kulaklık, modem, klavye, fare vb.) tercih edilmesi gerektiği görüşündeyim.	3,40 (1,26)	3,43 (1,19)	3,37 (1,25)	3,47 (1,19)	3,21 (1,26)	3,59 (1,14)	3,49 (1,22)	3,42 (1,22)

Öğretmen adaylarının teknolojinin insan sağlığı üzerindeki etkilerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik olarak hazırlanan anket maddelerine vermiş oldukları yanıtların analizi sonucunda öğretmen adaylarının “Radyasyonun insan sağlığı üzerine olumsuz etkileri olduğunu düşünüyorum” ($F_{(1,744)} = 7.40, p = .007, \eta_p^2 = .010$) ve “Ülkemize nükleer santral kurulmasının insan sağlığını etkileyeceğini düşünmüyorum” ($F_{(1,744)} = 32.46, p = .000, \eta_p^2 = .042$) maddelerine verdikleri cevapların cinsiyetlerine göre bayanlar lehine anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Ayrıca gerçekleştirilen analizlerde, “Kablolu ürünler yerine kablosuz ürünlerin (bluetooth kulaklık, modem, klavye, fare vb.) tercih edilmesi gerektiği görüşündeyim” maddesinin bölüm değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür ($F_{(2,744)} = 7.24, p = .001, \eta_p^2 = .019$). Sheffe ve Tukey testi sonuçlarına göre bu farklılığa fen bilgisi ($M = 3.21, SD = 1.26$) ve sosyal bilgiler öğretmenliği ($M = 3.59, SD = 1.14$) bölümlerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının puan ortalamalarının neden olduğu görülmüştür. Analizlerde sadece üniversitenin bulunduğu yer değişkenlerine göre maddelerin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülürken, yine on beşinci madde üzerinde cinsiyet - üniversite ortak etkisinin anlamlı düzeyde olduğu görülmüştür ($F_{(1,744)} = 6.81, p = .009, \eta_p^2 = .009$). Ayrıca modeldeki diğer ortak etkilerin maddeler üzerinde anlamlı bir farklılığa neden olmadığı ortaya konmuştur.

Üçüncü alt probleme ilişkin bulgular ve yorum

“Öğretmen adaylarının zararlı alışkanlıkların insan sağlığı üzerindeki etkilerine yönelik görüşleri cinsiyetlerine, üniversite öğrenimlerini gördükleri yere ve bölümlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” alt probleminin çözümü doğrultusunda katı-

lımcılardan elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Tablo 3’de söz konusu verilere ilişkin betimsel istatistiklere yer verilmiştir

Tablo 3. Öğretmen adaylarının zararlı alışkanlıkların insan sağlığı üzerindeki etkilerine yönelik görüşlerine ilişkin betimsel istatistikler

Zararlı Alışkanlıkların İnsan Sağlığı Üzerindeki Etkileri	Cinsiyet		Üniversite		Bölüm			Toplam
	X _{erkek}	X _{bayan}	X _{deu}	X _{cbü}	X _{fen}	X _{sosyal}	X _{smf}	X _{ort}
17.Kapalı alanlarda sigara yasağı uygulamasının gereksiz olduğu görüşündeyim.	1,83 (1.41)	1,42 (1.02)	1,54 (1.14)	1,62 (1.27)	1,61 (1.17)	1,65 (1.32)	1,49 (1.13)	1,58 (1.21)
18.Alkölün insan sağlığına zararlı olduğunu düşünmüyorum.	1,92 (1.31)	1,70 (1.17)	1,82 (1.18)	1,78 (1.28)	1,84 (1.15)	1,86 (1.36)	1,67 (1.18)	1,79 (1,23)
19.Sigaranın az miktarda içildiğinde bağımlılık yapmayacağı düşünüyorum.	1,83 (1.22)	1,74 (1.13)	1,85 (1.17)	1,71 (1.17)	1,86 (1.21)	1,74 (1.17)	1,72 (1.12)	1,78 (1.17)
20.Okullarda zararlı alışkanlıklara yönelik sunumlar yapılması gerektiği görüşündeyim.	4,40 (.91)	4,53 (.83)	4,48 (.76)	4,48 (.95)	4,41 (.80)	4,49 (.87)	4,54 (.91)	4,48 (.86)
21.Alkol kullanımının insan ömrünü azalttığını düşünüyorum.	3,98 (1.21)	4,23 (1.09)	4,00 (1.14)	4,24 (1.15)	4,08 (1.09)	4,09 (1,20)	4,22 (1.16)	4,12 (1.15)
22.Sigara içen insanların istedikleri anda sigarayı bırakabileceklerini düşünüyorum.	2,70 (1.44)	2,85 (1.44)	2,74 (1.40)	2,84 (1.48)	2,84 (1.41)	2,65 (1.48)	2,87 (1.44)	2,79 (1,44)
23.Alkol tüketiminin bağımlılık yapmayacağı görüşündeyim.	2,17 (1.35)	1,89 (1.22)	2,05 (1.23)	1,97 (1.32)	2,17 (1,27)	1,92 (1.28)	1,91 (1.28)	2,01 (1.28)
24. Sigaranın insanların ruh sağlığını etkileyen önemli bir sorun olduğu görüşündeyim.	3,98 (1,20)	4,18 (1,06)	4,13 (1,07)	4,08 (1,18)	4,10 (1,06)	4,03 (1,22)	4,16 (1,09)	4,10 (1,12)

Gerçekleştirilen MANOVA sonuçlarına göre, “Kapalı alanlarda sigara yasağı uygulamasının gereksiz olduğu görüşündeyim” ($F_{(1,744)} = 22.87, p = .000, \eta_p^2 = .030$), “Kapalı alanlarda sigara yasağı uygulamasının gereksiz olduğu görüşündeyim” ($F_{(1,744)} = 9.31, p = .002, \eta_p^2 = .012$) ve “Alkol tüketiminin bağımlılık yapmayacağı görüşündeyim” ($F_{(1,744)} = 9.48, p = .002, \eta_p^2 = .013$) maddelerine erkek ve bayan öğretmen adaylarının verdikleri yanıtların birbirinden anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir. Ortalamalar incelendiğinde bu farklılığa bayanların söz konusu maddelerde daha bilinçli olması durumunun neden olduğu görülmektedir. Bölüm değişkeni üzerine gerçekleştirilen incelemelerde anlamlı bir farklılık bulunmazken, “Sigara içen insanların istedikleri anda sigarayı bırakabileceklerini düşünüyorum” maddesine öğretmen adaylarının verdikleri yanıtların üniversite değişkenine göre incelenmesi sonucunda dokuz eylül üniversitesi lehine anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($F_{(1,744)} = 8.12, p = .005, \eta_p^2 = .011$). Ayrıca “Sigaranın az miktarda içildiğinde bağımlılık yapmayacağını düşünüyorum” maddesine ilişkin incelemelerde ise cinsiyet-üniversite ortak etkisinin anlamlı düzeyde olduğu görülmüştür ($F_{(1,744)} = 8.46, p =$

.004, $\eta_p^2 = .011$). Yine analizlerde diğer ortak etkilerin maddeler üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı ortaya çıkmıştır.

Dördüncü alt probleme ilişkin bulgular ve yorum

“Öğretmen adaylarının ilaç kullanımının insan sağlığı üzerindeki etkilerine yönelik görüşleri cinsiyetlerine, üniversite öğrenimlerini gördükleri yere ve bölümlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” alt probleminin çözümü doğrultusunda katılımcılardan elde edilen veriler MANOVA kullanılarak değerlendirilmiştir. Tablo 4’de söz konusu verilere ilişkin betimsel istatistiklere yer verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmen adaylarının ilaç kullanımının insan sağlığı üzerindeki etkilerine yönelik görüşlerine ilişkin betimsel istatistikler

İlaç Kullanımının İnsan Sağlığı Üzerindeki Etkileri	Cinsiyet		Üniversite		Bölüm			Toplam
	X _{erkek}	X _{bayan}	X _{deu}	X _{cbü}	X _{fen}	X _{sosyal}	X _{sınıf}	X _{ort}
25.Kullanılmadan önce ilaçların prospektüsünün dikkatle okunması gerektiğini düşünüyorum.	4,52 (.75)	4,73 (.60)	4,64 (.64)	4,65 (.71)	4,61 (.64)	4,63 (.75)	4,70 (.64)	4,65 (.68)
26.İnsanların birbirlerine ilaç önermelerinde bir sakınca olduğunu düşünmüyorum.	2,01 (1.23)	1,76 (1.07)	1,78 (1.00)	1,95 (1.27)	1,78 (1.06)	1,87 (1.18)	1,95 (1.20)	1,86 (1.15)
27.Bitkisel ürünlerin ilaç kullanımına tercih edilmesi gerektiğini düşünüyorum.	3,78 (1.17)	3,81 (1.13)	3,81 (1.13)	3,80 (1.16)	3,97 (.97)	3,71 (1.23)	3,70 (1.21)	3,80 (1.14)
28.İlaç etkileşimlerinin insan sağlığı açısından önemli sorunlara yol açabileceği görüşündeyim.	4,05 (.92)	4,16 (.85)	4,18 (.83)	4,06 (.93)	4,20 (.79)	4,05 (.95)	4,08 (.91)	4,12 (.88)
29.İlaçların içerdiği kimyasalların insan sağlığına zararlı olabileceğini düşünmüyorum.	2,25 (1.23)	2,19 (1.17)	2,25 (1.17)	2,19 (1.22)	2,18 (1.17)	2,29 (1.22)	2,19 (1.19)	2,22 (1.19)
30.İlaçları yan etkilerinin göz önüne alınarak tüketilmesinden yanayım.	4,24 (.95)	4,42 (.86)	4,40 (.81)	4,30 (.98)	4,32 (.84)	4,34 (.93)	4,39 (.94)	4,35 (.90)

Gerçekleştirilen MANOVA sonuçlarına göre, “Kullanılmadan önce ilaçların prospektüsünün dikkatle okunması gerektiğini düşünüyorum” ($F_{(1,744)} = 13.72, p = .000, \eta_p^2 = .018$) ve “İnsanların birbirlerine ilaç önermelerinde bir sakınca olduğunu düşünmüyorum” ($F_{(1,744)} = 10.49, p = .001, \eta_p^2 = .014$) maddelerine öğretmen adaylarının verdikleri yanıtların cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Ayrıca analizlerde yine yirmi altıncı madde üzerinde bölüm ($F_{(2,744)} = 4.68, p = .009, \eta_p^2 = .012$) ile cinsiyet-bölüm ($F_{(1,744)} = 10.62, p = .000, \eta_p^2 = .028$) ortak etkisinin anlamlı düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bölüm üzerine belirlenen farklılığa ilişkin gerçekleştirilen Sheffe testi sonuçlarına göre anlamlı farklılığa, fen bilgisi öğretmenliği ($M=1.78, SD=1,06$) ve sınıf öğretmenliği ($M=1.95, SD=1.20$) bölümlerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının puan ortalamalarının neden olduğu (fen bilgisi öğretmenliği lehine) görülmüştür. “İlaç etkileşimlerinin insan sağlığı açısından önemli sorunlara yol açabileceği görüşündeyim” maddesine iliş-

kin analiz sonuçları incelendiğinde ise, madde üzerinde cinsiyet-bölüm ortak etkisinin anlamlı düzeyde olduğu belirlenmiştir ($F_{(1,744)} = 6.56, p = .001, \eta_p^2 = .017$).

Beşinci alt probleme ilişkin bulgular ve yorum

“Öğretmen adaylarının ilaç kullanımının insan sağlığı üzerindeki etkilerine yönelik görüşleri cinsiyetlerine, üniversite öğrenimlerini gördükleri yere ve bölümlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” alt probleminin çözümü doğrultusunda katılımcılardan elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Tablo 5’de söz konusu verilere ilişkin betimsel istatistiklere yer verilmiştir.

Tablo 5. Öğretmen adaylarının fiziksel aktivitelerin insan sağlığı üzerindeki etkilerine yönelik görüşlerine ilişkin betimsel istatistikler

Fiziksel Aktivitelerin İnsan Sağlığı Üzerindeki Etkileri	Cinsiyet		Üniversite		Bölüm			Toplam
	X _{erkek}	X _{bayan}	X _{deu}	X _{cbü}	X _{fen}	X _{sosyal}	X _{sınıf}	X _{ort}
31.Spor yapmanın sadece insanın fiziksel olarak sağlıklı olmayı sağladığını düşünüyorum.	2,43 (1.38)	2,26 (1.22)	2,28 (1.25)	2,38 (1.33)	2,46 (1.30)	2,17 (1.18)	2,34 (1.37)	2,33 (1.29)
32.Zayıf insanların spor yapmalarına gerek olmadığını düşünüyorum.	1,74 (.98)	1,60 (.84)	1,62 (.79)	1,69 (.99)	1,66 (.83)	1,69 (.90)	1,63 (.97)	1,66 (.90)
33.Sağlıklı bir yaşam için spor yapmanın zorunlu olmadığı görüşündeyim.	2,06 (1.27)	1,85 (1.08)	1,93 (1.13)	1,94 (1.20)	2,03 (1.16)	1,87 (1.14)	1,89 (1.18)	1,93 (1.16)
34.Spor yapmanın zihinsel sağlık üzerinde etkili olduğunu düşünüyorum.	4,25 (1.05)	4,43 (.87)	4,37 (.90)	4,35 (1.00)	4,36 (.88)	4,24 (1.08)	4,47 (.88)	4,36 (.95)
35.Beden sağlığının ruh sağlığıyla ilişkili olduğu görüşündeyim.	4,44 (.84)	4,63 (.64)	4,56 (.71)	4,55 (.76)	4,55 (.66)	4,54 (.80)	4,58 (.75)	4,55 (.74)
36.Fiziksel aktiviteler yapmanın hastalıklara yakalanma riskini azalttığı görüşündeyim.	4,37 (.79)	4,44 (.75)	4,43 (.74)	4,40 (.80)	4,38 (.72)	4,41 (.78)	4,45 (.81)	4,41 (.77)
37.Sağlıklı bir yaşam için herkesin spor yapması gerektiğini düşünüyorum.	4,47 (.88)	4,63 (.71)	4,57 (.72)	4,56 (.85)	4,54 (.66)	4,57 (.85)	4,58 (.86)	4,57 (.79)

Öğretmen adaylarından elde edilen verilerin analizlerine göre fiziksel aktivitelerin insan sağlığı üzerindeki etkileri boyutundaki bazı maddelerin cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu maddeler “Sağlıklı bir yaşam için spor yapmanın zorunlu olmadığı görüşündeyim” ($F_{(1,744)} = 8.12, p = .004, \eta_p^2 = .011$), “Beden sağlığının ruh sağlığıyla ilişkili olduğu görüşündeyim” ($F_{(1,744)} = 13.62, p = .000, \eta_p^2 = .018$) ve “Sağlıklı bir yaşam için herkesin spor yapması gerektiğini düşünüyorum” ($F_{(1,744)} = 6.77, p = .009, \eta_p^2 = .009$) olarak belirlenmiştir. Bu bulgular dışında, MANOVA sonuçlarına göre maddeler üzerinde değişkenlerin tek başlarına ya da birlikte ortak etkilerinin olmadığı görülmüştür.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmada öğretmen adaylarının beslenmenin, teknolojinin, zararlı alışkanlıkların, ilaç kullanımının ve fiziksel aktivitelerin insan sağlığı üzerindeki etkilerine yönelik gö-

rüşlerinin cinsiyetlerine, öğrenim gördükleri üniversitelere ve öğrenim gördükleri bölümlerine göre incelenmiştir. Çalışmanın bu kısmında araştırma sonucunda elde edilen bulgulara ilişkin tartışma ve sonuçlara yer verilmiştir.

Öğretmen adaylarının beslenmenin, teknolojinin, zararlı alışkanlıkların, ilaç kullanımının ve fiziksel aktivitelerin insan sağlığı üzerindeki etkilerine yönelik görüşleri cinsiyetlerine göre incelenmiştir. Öğretmen adaylarının, anketin beslenme boyutunda; obezitenin önemli bir sağlık sorunu olarak görülmesi, açık ürünler yerine paketli ürünlerin tercihi, dondurulmuş gıdaların eridikten sonra tekrar dondurulması konularında bayan öğretmen adaylarının, erkek öğretmen adaylarına göre daha bilinçli oldukları görülmüştür. Ek olarak öğretmen adaylarının teknoloji boyutunda radyasyonun ve nükleer santrallerin insan sağlığı üzerindeki etkileri; zararlı alışkanlıklar boyutunda Türkiye’de son yıllarda uygulamaya giren kapalı alanlarda sigara yasağının gerekliliği, aşırı alkol kullanımının ömrü azaltması, alkol kullanımının bağımlılığa yol açabilmesi konularında bayan öğretmen adaylarının daha bilinçli oldukları belirlenmiştir. Son olarak ilaç kullanımı boyutunda ilaç prospektüslerinin dikkatlice okunması, insanların birbirlerine ilaç önermeleri ile fiziksel aktiviteler boyutunda sağlıklı yaşam için sporun gerekliliği, beden sağlığı ile ruh sağlığı arasındaki ilişki, sağlıklı yaşam için sporun gerekliliği konularında yine bayanların erkeklere göre görüşlerinin daha olumlu ve bilinçli olduğu görülmüştür. Bu sonuçlara göre ve ortalamalar incelendiğinde genel olarak bayan öğretmen adaylarının beslenmenin, teknolojinin, zararlı alışkanlıkların, ilaç kullanımının ve fiziksel aktivitelerin insan sağlığı üzerindeki etkileri konusunda daha bilinçli ve doğru görüşlere sahip oldukları söylenebilir. İlgili alan yazında araştırma bulgularını destekler özellikle çalışmalar yer almaktadır. (Woolfson ve diğerleri, 2008; Özbaşaran, Çetinkaya ve Güngör, 2004; Karadeniz ve diğerleri, 2008; Pasinlioğlu ve Gözüm, 1998; Alpuğuz ve diğerleri, 2009). Bu çalışmalardan Woolfson ve diğerleri, (2008) çalışmalarında ortaokul öğrencilerinin zihinsel sağlık eğitimine ilişkin görüşlerini yaş ve cinsiyet değişkenine göre incelemişler, araştırmanın sonucunda kız öğrencilerin sağlık eğitimine ilişkin erkek öğrencilere göre daha olumlu görüşlere sahip olduklarını belirlemişlerdir. Karadeniz ve diğerleri (2008) bayan öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre ve Özbaşaran, Çetinkaya ve Güngör (2004) çalışmalarında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının daha gelişmiş olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Alpuğuz ve diğerleri (2009) ise çalışmalarında 14-24 yaş arasındaki kız öğrencilerin ambalajlı ürünleri satın alırken erkek öğrencilere göre daha dikkatli davrandıklarını belirlemişlerdir. Pasinlioğlu ve Gözüm (1998) de benzer şekilde sağlık hizmetlerinde çalışan personeller üzerinde yapmış oldukları çalışmanın sonucunda kadınların beslenme yönünden erkeklerden daha olumlu davranışlar gösterdiklerini belirlemişlerdir. Bayanların genel bilinçlerinin daha yüksek olması toplumsal rolleri ile ilişkilendirilebilir. Genellikle bayanların bir anne olarak çocukların yetiştirilmesinde ve eğitiminde önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle de söz konusu bilinçlerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Öğretmen adaylarının insan sağlığına ilişkin görüş anketine ilişkin vermiş oldukları yanıtlar öğrenim görmekte oldukları üniversitelere göre incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre sadece zararlı alışkanlıkların insan sağlığı üzerindeki etkisi boyutunda “Alkol kullanımının insan ömrünü azalttığını düşünüyorum” maddesinde üniversitelerde

öğrenim gören öğretmen adayları arasında anlamlı bir farklılık ile karşılaşılmıştır. Bu bulguya büyük şehirde okuyan öğretmen adaylarının alkol alma olanaklarının ve ortamlarının daha fazla olması nedeniyle alkol kullanımını olağan görmelerinin neden olabileceği söylenebilir. Bu nedenle özellikle şehirde öğrenim gören öğretmen adaylarına zararlı alışkanlıkların insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerine ilişkin bilinci arttırmaya yönelik eğitim programında değişimlere gidilebileceği ya da konuya ilişkin uzmanlar tarafından seminerler verilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Son olarak araştırmadan elde edilen bulgulara göre, beslenmenin insan sağlığı üzerindeki etkisine ilişkin görüşlerinde; sınıf ve fen bilgisi öğretmenliği bölümlerinde öğrenim gören öğretmen adaylarının dondurulmuş gıdaların eritildikten sonra tekrar dondurulması konusunda sosyal bilgiler öğretmenliğine göre, teknolojinin insan sağlığı üzerindeki görüşlerinde ise kablolü ürünler yerine kablosuz ürünlerin tercih edilmesi konusunda yine fen bilgisi öğretmenliğinde öğrenim gören öğretmen adaylarının, sosyal bilgiler öğretmenliğinde öğrenim gören öğretmen adaylarına göre daha bilinçli olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çalışma sonucunda ilaç kullanımının insan sağlığı üzerindeki etkilerine ilişkin olarak ise insanların birbirlerine ilaç önermeleri konusunda fen öğretmen adaylarının yine sınıf öğretmen adaylarının göre daha bilinçli olduğu görülmüştür. Fen öğretmen adayları öğretmenlik alanları gereğince lisans düzeyinde teknoloji, çevre ve sağlık gibi öğelere ilişkin birçok seçmeli ve zorunlu ders almaktadır. Ayrıca fen öğretmen adayları lise düzeyinde de sayısal bölümü tamamladıklarından sıklıkla insan sağlığını korumaya yönelik bilgiler edinmektedirler. Bu nedenle araştırmada ele alınan konulara ilişkin fen öğretmen adaylarının bilinç düzeylerinin de daha fazla gelişmiş olabileceği söylenebilir. Bulguların yorumlanması sonucunda özellikle sağlık ve sağlıklı yaşam konularını kapsayan içeriklerin ya da derslerin fen öğretmen adayları kadar diğer bölümlerdeki öğretmen adaylarına da sunulması önemli bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaynakça

- Allegrante, J. P., Barry, M. M., Auld, M. E., Lamarre, M. C. ve Taub, A. (2009). "Toward International Collaboration on Credentialing in Health Promotion and Health Education: The Galway Consensus Conference". *Health Education & Behaviour*, 36(3), 427-438.
- Alpuğuz, G., Erkoç, F., Mutluer B. Ve Selvi, M. (2009). "Gençlerin (14-24 Yaş) Gıda Hijyeni Ve Ambalajlı Gıdaların Tüketimi Konusundaki Bilgi ve Davranışlarının İncelenmesi". *Türk Hijyen ve Deneysel Biyoloji Dergisi*, 66(3), 107-115.
- Ayaz, S., Tezcan, S. ve Akıncı, F. (2005). "Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Sağlığı Geliştirme Davranışları". *C. Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 9(2), 26-34.
- Aydın, Z. D. (2006). "Toplum ve Birey İçin Sağlıklı Yaşlanma: Yaşam Biçiminin Rolü". *Süleyman Demirel Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 13(4), 43-48.
- Björger, K. (2009). "Women's Education Levels and its Impact on Their Attitudes Towards Children Health Development". *Early Child Development and Care*, 1-15.
- Clark, J. K. (2009). "Does a Unified Accreditation System Benefit School Health Education Programs?". *Journal of School Health*, 79(10), 447-450.

- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2005). *Research methods in education* (5th Edition). London, NewYork: Routledge Falmer.
- D'Abundo, M. L., Marinaro, L. M. ve Fiala, K. A. (2009). "An Online Survey of Cigarette Use in College Students: Using Demographic Information to Influence Health Education, Prevention and Intervention Efforts". *Journal of Research*, 4(2), 6-9.
- Eraslan, B. (2009). *Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Sık Görülen Bulaşıcı Hastalıklarla İlgili Bilgi Düzeylerinin Ve Sağlığı Koruma Davranışlarının Değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erbaydar, T., Avcı, S. ve Altay, G. (2003). "Öğretmenlerin Okul Ortamında Sigara İçilmesi Ve Öğrencilerin Sigara Kullanımı Konusunda Yaklaşımları". *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17, 63-74.
- Evren, H. (2008). *Trakya Üniversitesi Öğrencilerinin Riskli Sağlık Davranışları Ve Sağlık Hizmeti Kullanımları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Edirne: Trakya Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Geçkil, E., Çalışkan, Z. ve Zincir, H. (2004). "Erken ve Orta Adölesan Dönemindeki Öğrencilerin Sağlığı Geliştirmeye Yönelik Eğitim Gereksinimlerinin İncelenmesi". *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 7(2), 12-22.
- Gil, G. ve Diniz, J. A. (2009). "The HEPS Questionnaire as a Reliable Statistical Instrument for the Study of Health Education in Portuguese Early Childhood Education". *The International Journal of Learning*, 16(7), 487-500.
- Gilbert, K. R. ve Hieftje, K. (2008). "Health Education and Web-Based Instruction: Lessons Learned". *The Health Education Monograph Series*, 25(1), 1-6.
- Güler, G. ve Kubilay, G. (2004). "Bir ilköğretim Okulu Öğrencilerinin Fiziksel Bakım Sorunlarının Belirlenmesi". *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 26(2), 60-65.
- Gürel, F. S., Gemalmaz, A. ve Dışcıgil, G. (2004). "Bir Grup İlköğretim Öğretmeninin Beslenme Hakkında Bilgi Düzeyleri, Bilgi Kaynakları ve Fizik Aktivite Durumları". *Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 5(3), 21-26.
- Höger, C. (2005). "Health Education and Health Promotion". (Book Review). *Journal of Public Health*, 13(4), 227.
- Iptes, S. ve Khorshid, L. (2004). "Üniversite Öğrencilerinin İlaç Kullanım Durumlarının İncelenmesi". *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 20(1), 97-106.
- Janiszewski, R., Heath-Watson S. L., Semidey A. Y., Rosenthal A. M. ve Do, Q. (2006). "The Low Visibility of Low Vision: Increasing Awareness Through Public Health Education". *Journal of Visual Impairment & Blindness*, 100, 849-861.
- Jourdan, D., Pommier, J. ve Quidu, F. (2010). "Practices and Representations of Health Education among Primary School Teachers". *Scandinavian Journal of Public Health*, 38, 86-94.

- Jourdan, D., Samdal, O., Diagne, F. ve Carvalho, G. (2008). "The Future of Health Promotion in Schools Goes Through the Strengthening of Teacher Training at a Global Level". *Promotion and Education*, 15(3), 36-38.
- Kann, L., Telljohann, S. K. ve Wooley, S. F. (2007). "Health Education: Results From the School Health Policies and Programs Study 2006". *Journal of School Health*, 77(8), 408-434.
- Kara, B., Hatun, Ş. Aydoğan, M., Babaoğlu, K. ve Gökalp, A. S. (2003). "Kocaeli İlindeki Lise Öğrencilerinde Sağlık Açısından Riskli Davranışların Değerlendirilmesi". *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 46, 30-37.
- Karadeniz, G., Uçum, E. Y., Dedeli, Ö. ve Karaağaç, Ö. (2008). "Üniversite Öğrencilerinin Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları". *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 7(6), 497-502.
- Keskinoglu, P., Karakuş, N., Pıçakçefe, M., Giray, H., Bilgiç, N. ve Kılıç, B. (2006). "İzmir'de Lise Öğrencilerinde Sigara İçme Sıklığı ve İçicilik Davranışı Üzerinde Sosyal Öğrenmenin Etkisi". *Toraks Dergisi*, 7(3), 190-195.
- Kızılaslan, N. ve Kızılaslan, H. (2008). "Tüketicilerin Satın Aldıkları Gıda Maddeleri İle İlgili Bilgi Düzeyleri ve Tutumları (Tokat İli Örneği)". *Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 22(2), 67-74.
- Kulaç, İ., Ağirdil, Y. ve Yakın, M. (2006). "Sofralarımızdaki Tatlı Dert, Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar ve Halk Sağlığına Etkileri". *Türk Biyokimya Dergisi*, 31(3), 151-155.
- Marx, E., Hudson, N., Deal, T. B., Pateman, B. ve Middleton, K. (2007). "Promoting Health Literacy Through the Health Education Assessment Project". *Journal of School Health*, 77(4), 157-163.
- Myers-Clark, S. A. ve Christopher, S. E. (2001). "Effectiveness of a Health Course at Influencing Preservice Teachers' Attitudes Toward Teaching Health". *Journal of School Health*, 71(9), 462-466.
- Nandha, B. ve Krishnamoorthy, K. (2007). "School-Based Health Education Campaign-a Potential Tool for Social Mobilization to Promote the Use Of DEC-Fortified Salt Towards Elimination of Lymphatic Filariasis". *Health Education Research*, 22(4), 539-546.
- Öcek, Z. A., Çiçeklioğlu, M., Gürsoy, S. T., Aksu, F., Soyer, M. T., Hassoy, H. ve diğerleri. (2008). "Public Health Education in Ege University Medical Faculty: Developing a Community-Oriented Model". *Medical Teacher*, 30(9-10), 180-188.
- Ögel, K., Taner, S., Eke, C. Y. ve Erol, B. (2004). "Madde Bağımlılığını Önlemede Öğretmen Ve Ebeveyn Eğitimlerinin Etkinliğinin Değerlendirilmesi". *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 5(4), 213-221.
- Özbaşara, F., Çetinkaya, A. ve Güngör, N. (2004). "Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Sağlık Davranışları". *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 7(3), 43-45.

- Pasinlioğlu, T. ve Gözüm, S. (1998). "Birinci Basamak Sağlık Hizmetlerinde Çalışan Sağlık Personelinin Sağlık Davranışları". C. Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 2(2), 60-68.
- Patty, W. (2001). "Evaluating Health Education Outcomes". Journal of School Health, 71(8), 414-416.
- Rabak-Wagener, J. (2003). "Challenge and Context in School Health Education". Journal of School Health, 73(7), 251.
- Roe, B., Wilson K. ve Doll H. (2001). "Public Awareness And Health Education: Findings from an Evaluation of Health Services for Incontinence in England". International Journal of Nursing Studies, 38, 79-89.
- Seffrin, J. (2008). Health Education in Schools-The Importance of Establishing Healthy Behaviors in Our Nation's Youth". The Health Educator Fall, 40(2), 1-5.
- Simovska, V. (2007). "The Changing Meanings of Participation in School-Based Health Education and Health Promotion: The Participants' Voices". Health Education Research, 22(6), 864-878.
- Sliepcovich, E. M. (2001). "School Health Education: Appraisal of a Conceptual Approach to Curriculum Development". Journal of School Health, 71(8), 417-421.
- Smith, B. J., Potts-Datema, W. ve Nolte, A. E. (2005). "Challenges in Teacher Preparation for School Health Education and Promotion". Promotion and Education, 12, 162-164.
- Tokuç, B. ve Berberoğlu, U. (2007). "Edirne Merkez İlçe İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerde Sağlığı Geliştirici Davranışlar". TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 6(6), 421-426.
- Tuğut, N. ve Bekar, M. (2008). "Üniversite Öğrencilerinin Sağlığı Algılama Durumları İle Sağlıklı Yaşam Biçimleri Davranışları Arasındaki İlişki". Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 11(3), 17-26.
- Wolfson, R., Wolfson, L., Mooney, L. ve Bryce, D. (2008). "Young People's Views of Mental Health Education in Secondary Schools: A Scottish Study". Child: care, health and development, 35(6), 790-798.
- Wyrick, D., Wyrick, C. H., Bibeau, D. L. ve Fearnow-Kenney, M. (2001). "Coverage of Adolescent Substance Use Prevention in State Frameworks for Health Education". Journal of School Health, 71(9), 437-442.
- Yardım, N., Gögen, S. ve Mollahaliloğlu, S. (2009). "Sağlığın Geliştirilmesi (Health Promotion): Dünyada ve Türkiye'de Mevcut Durum". İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi, 72(1), 29-35.
- Yılmaz, E. ve Özkan, S. (2007). "Üniversite Öğrencilerinin Beslenme Alışkanlıklarının İncelenmesi". Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 2(6), 87-104.
- Zaybak, A. ve Fadiloğlu, F. (2004). "Üniversite Öğrencilerinin Sağlığı Geliştirme Davranışı ve Bu Davranışı Etkileyen Etmenlerin Belirlenmesi". Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi, 20(1), 77-95.